

Communicatie en houding

Praten over de problemen

Wanneer een (jonge) vrouw of man afkomstig is uit een eercultuur dan zal zij/hij in principe geen hulp zoeken.. Immers, als je hulp vraagt erken je dat er problemen zijn in je familie en deze bespreekbaar maken kan de familie-eer schenden. Het is voor de familie belangrijk dat eventuele problemen, fouten of misstappen niet bekend worden in de buitenwereld. De 'vuile was wordt daarom niet buiten gehangen' en de stap naar de hulpverlening gaat samen met angst en kent dus een enorme drempel.

Toch is het van groot belang dat u als professional laat weten dat u bekend bent met thema's als huwelijksdwang, achterlating, eengerelateerd geweld. De wetenschap dat ze bij u terecht kunnen en dat er mogelijkheden zijn om een situatie van huwelijksdwang of achterlating te doorbreken kan deze (jonge) vrouwen en mannen al ruimte bieden in een soms uitzichtloze situatie.

Het vraagt bovendien een houding die creatief, 'out of the box' is; anders dan standaard.

Enkele voorbeelden:

- de huisarts die er op stond alleen met een jonge vrouw te spreken en haar familie zolang naar de wachtkamer stuurde. De vrouw leidde een geïsoleerd leven en was ongelukkig. De huisarts maakte vervolgspraken met haar, gaf haar telefoonnummers van het ASHG en de politie en stemde daarbij af met experts. Uiteindelijk werd samen met die experts een succesvolle bemiddeling ingezet;
- de arts die moest controleren of een meisje nog maagd was; ook zij wilde het meisje onderzoeken zonder haar familie en kon op die manier van haar horen wat er speelde. Artsen geven soms een verklaring van maagdelijkheid mee;
- de huisarts die informatie over het SHG en opvangmogelijkheden bij de bijsluiter in het medicijnhoosje stopte;
- de zorgcoördinator die in overleg met experts langzamerhand het vertrouwen met ouders opbouwde en zo als intermediair kon dienen tussen een jongen en zijn ouders. Een proces dat tijd nam, waarin steeds werd afgestemd met experts, waarin oog en oor was voor de situatie van het gezin, de wensen en grenzen van de zoon, de dilemma's van de ouders en waarin uiteindelijk een oplossing werd gevonden die voor iedereen gepast was;
- de maatschappelijk werker die hoorde dat een meisje langdurig op vakantie zou gaan en daar naar het meisje actief vragen over stelde. Voor de zekerheid zette ze haar verhaal op papier, werden identiteitsbewijzen gekopieerd, werden de stappen van het noodplan doorgenomen. Toen het meisje te horen kreeg dat ze tijdens die vakantie zou kennismaken met een neef en zijn ouders, stelde ze de maatschappelijk werker daarvan in kennis. Deze zocht contact met experts die samen met het meisje afspraken konden maken over wat ze wel en niet kon doen voorafgaand en tijdens de vakantie.

Praten met ouders en met jongeren

Uit ervaring blijkt dat jongeren bang zijn dat de hulpverlening / politie hun ouders direct betreft. In het land van (familie) herkomst is het soms zo dat de politie corrupt is. Daarom vertellen ze alleen het hoognodige en beslist niet alles.

Wanneer er sprake is van een ernstige situatie dan vinden alle jongeren dat ouders pas betrokken moeten worden wanneer zij zelf veilig zijn, bijvoorbeeld in een anonieme en veilige opvang. Natuurlijk willen ze dat het contact met hun ouders en familie wordt hersteld en dat er mogelijkheden worden gevonden voor de problemen die spelen. Jongeren weten echter ook goed wat de consequenties kunnen zijn wanneer bekend wordt dat zij over de problemen met buitenstaanders hebben gesproken. De situatie kan er voor hen ernstiger door worden omdat hun ouders en familie maatregelen zullen moeten nemen wanneer de problemen bekend zijn. Ook voor een aantal ouders kan dit een groot dilemma zijn – zij voelen zich verbonden aan hun kind en zijn tegelijkertijd gebonden aan afspraken over een huwelijk.

In het algemeen weten jongeren heel goed waar het gevaar schuilt en zij kunnen daar de juiste informatie over geven. Die informatie levert soms een dilemma voor hulpverlening / politie omdat standaard werkwijzen en procedures niet zinvol zijn. Voorbeelden:

- u wordt in vertrouwen genomen door een jongere maar deze wil absoluut niet dat er met haar ouders wordt gesproken;
- een meisje is nog minderjarig, dus volgens de gangbare procedures zou u met ouders moeten overleggen. U twijfelt....
- een meisje vertelt u dat ze misschien na de vakantie niet meer terug komt op school...

Bij twijfel, onzekerheid, complexiteit maakt u gebruik van de deskundigheid van experts op het gebied van huwelijksdwang, achterlating, eengerelateerd geweld. Zij kunnen samen met u kijken naar de mogelijkheden in de situatie of leveren u de juiste informatie voor de (jonge) vrouw of man

Bescherming

Wanneer een jongere overweegt weg te lopen van huis omdat de problemen intens zijn vraagt dat altijd het nauwkeurig in kaart brengen van de situatie. Bij jongeren uit een eercultuur is dat essentieel.

Ten eerste zijn deze jongeren vanuit hun achtergrond heel nauw verbonden aan familie en omgeving – ondanks de problematiek; zij hebben een collectieve identiteit. Ten tweede betekent weggaan van huis dat er in de gemeenschap gesproken wordt. Dat heeft direct effect op ouders en familie die een legitieme reden moeten aangeven of maatregelen moeten nemen.

Een keuze om van huis weg te gaan is dus én ingrijpend én (voorlopig) onomkeerbaar; er is vaak bemiddeling nodig (waar sleutelfiguren uit de gemeenschap waar mogelijk bij betrokken worden) om te komen tot oplossingen die zowel voor de jongere als voor ouders en familie acceptabel zijn.

In het contact met de jongere en het in kaart brengen van de situatie gaat het dan om bescherming op meerdere niveaus: enerzijds bescherming tegen huwelijksdwang en/of vergaande vormen van eengerelateerd geweld en tegelijkertijd steeds nagaan of beslissingen de familieband niet onherstelbaar beschadigen.

Dat vraagt het opbouwen van vertrouwen zodat het verhaal verteld en risico's ingeschat kunnen worden, aandacht zonder oordeel voor de context, afstemming met experts en een houding van 'willen weten, werkelijk geïnteresseerd zijn' en het creatief zoeken naar de mogelijkheden.

Dat vraagt ook een alerte houding.

Alert zijn

De doelgroep vraagt professionele alertheid. Realiseert u zich...

- ...dat het veelal gaat om iemand met een achtergrond waarin familie en omgeving heel belangrijk zijn;
- ...dat als het om een traditionele familie gaat waarden en normen sterk kunnen verschillen met waarden en normen waar u zelf in bent groot geworden en die u gewend bent in van oorsprong Nederlandse gezinnen / jongeren;
- ...dat in traditionele families een meisje/vrouw pas volwassen is als ze gehuwd is: dit betekent dat voor een ongehuwde jonge vrouw van 24 of 26 jaar eengerelateerd geweld of huwelijksdwang net zo goed kunnen spelen als voor een meisje van 14 of 16 jaar;
- ... dat het not done is om hulp te vragen;
- ...dat u omstandigheden kunt creëren waarin een (jonge) man of vrouw eventueel wel om hulp kan vragen;
- ...dat er soms maar één kans is voor contact en hulp dat u soms buiten de bestaande termijnen en overlegstructuren moet werken omdat tijd soms alles uitmaakt;
- ...dat de gebruikelijke (westerse) manier van hulp verlenen een (jonge) vrouw of man in de problemen kan brengen. Realiseert u zich daarbij dat uw collega's het misschien niet eens kunnen zijn met uw visie en verwachten dat u direct (vanuit een westers kader) handelend optreedt;
- ... dat een eventuele anonieme opvang een speciale moet zijn... een opname in een gemengde groep is immers not done? Zahir van Fier Fryslân en Eva van Kompaan/de Bocht bieden specifieke opvang en behandeling en zijn expert op het gebied van hulpverlening bij huwelijksdwang en eengerelateerd geweld;

- ...dat het essentieel is dat u de achtergrond begrijpt, dus dat u het perspectief van de ander kunt zien en kunt wisselen in perspectief. Dat vraagt een professionele, zelfreflecterende houding;
- ...dat de (jonge) vrouw of man mogelijk in de gaten wordt gehouden door de familie /gemeenschap. Vraag dus aan haar/hem welke mogelijkheden er zijn om even te kunnen praten;
- ...dat een familie móet reageren op wangedrag dat bekend is geworden in de gemeenschap. Ook collega's in de hulpverlening, bij de politie, medewerkers van winkels etc. kunnen familielid zijn of door de familie betrokken zijn bij het letten op een (jonge) vrouw of man over wie geroddeld wordt.

Wijze van communiceren

In Nederland wordt de ideale communicatie vaak gezien als open, expliciet en direct, deels kenmerkend voor de op het individu gerichte samenlevingen, deels typerend voor Nederland. Veel mensen met een collectieve achtergrond hebben moeite met de wijze waarop Nederlanders communiceren. Zij hanteren een communicatiestijl die veel meer indirect en impliciet is. Emotioneel gevoelige zaken worden wel besproken maar in de vorm van voorbeelden, vergelijkingen, spreekwoorden, metaforen, verhalen. Thematiseer daarom waar nodig de problematiek: vertel over voorbeelden van andere (jonge) vrouwen en mannen in soortgelijke situaties en vertel over de mogelijkheden. Dit is minder bedreigend dan praten over de eigen situatie.

Conflicten worden niet altijd expliciet uitgesproken; er zijn over en weer duidelijke verwachtingen m.b.t. gedrag en men reageert / communiceert op basis van die verwachtingen en zichtbaar gedrag.

De meeste van oorsprong Nederlandse professionals zijn ervan overtuigd dat ze openstaan voor cliënten met een andere achtergrond. Toch lopen zij vaak aan tegen het feit dat ze het gevoel hebben dat hun cliënten met een collectieve achtergrond de werkelijkheid verdraaien, de waarheid niet spreken en geheimen bij zich dragen. Vanuit een westers perspectief wordt dergelijk gedrag niet getolereerd - één van de heilige huisjes uit een individueel gericht systeem. Dit terwijl het voor mensen met een collectieve achtergrond een respectvolle manier biedt om met conflicten om te gaan en schande en schaamte te beperken bij lastige en ingewikkelde zaken.

Dit vraagt van professionals specifieke en interculturele competenties.

In Tjin A Djie en Zwaan (2007) leest u o.a. over de bespreken vijf elementen van interculturele competenties die behulpzaam kunnen zijn bij de ontmoeting van 'de ander': kennis van je eigen culturele bagage, kennis van de ander, heilige huisjes, wisselen van perspectief en verborgen dimensies.

Communicatie – gericht op dialoog

Communicatie is gericht op dialoog, op ontmoeting. Dat geldt niet alleen voor contact met (jonge) vrouwen en mannen en hun families die te maken hebben met de (dreiging) van huwelijksdwang. De zin van ontmoeting geldt voor ieder contact tussen een professional en iemand die (mogelijk) problemen heeft. De doelgroep in deze module huwelijksdwang maakt duidelijk dat kennis van de eigen achtergrond, het perspectief van de ander kunnen zien, het kunnen wisselen in perspectief en communicatiestijl essentiële professionele vaardigheden zijn die in alle activiteiten aanwezig zouden moeten zijn, ongeacht culturele achtergrond (lees ook van Dijke & Terpstra, 2010).